

LEPAKOITA

RENGASTETTU SUOMESSA

15 VUOTTA

VILLE VASKO

Lintuja on rengastettu Suomessa jo yli sadan vuoden ajan, mutta lepakkorengastuksen historia on paljon lyhyempi. Yksittäiset tutkijat rengastivat lepakoita 1950- ja 1980-luvuilla, mutta säännöllinen rengastustoiminta alkoi vasta vuonna 2004.

POHJANLEPAKKOJA PIDETÄÄN YLEISIMPÄNÄ LEPAKKOLAJINAMME.
RENGASTUSTILASTOSSA SE ON KUITENKIN VASTA KOLMANTENA.
KUVA: ANNA BLOMBERG

HARPPUPYYDYDYS ON ASETETTU RANTAVETEEN VESISIIPPOJA VARTEN. KUVA: VILLE VASKO

Lepakoiden rengastuksella haetaan vastauksia samanlaisiin kysymyksiin kuin lintujen rengastuksella. Yksilöiden eliniän, paikkauskollisuuden ja mahdollisten muuttoreittien tutkiminen vaatii niiden yksilöllistä tunnistamista. Myös lepakon ikä, sukupuoli, lisääntymistila – sekä joissakin tapauksissa laji – voidaan määrittää ainoastaan käteen otetusta yksilöstä. Käytännössä lepakoiden rengastus eroaa lintujen rengastuksesta varsin paljon. Lepakon rengas ei ole pyöreä, vaan muistuttaa enemmän hevosenkenkää. Se painetaan kyynärluun ympärille, mutta jätetään hieman raolleen, jotta siipipoimu ei vahingoitu.

Myös lepakoiden pyydystämiseen on omat nikkinsä. Varsin tehokkaaksi on osoittautunut harppupyydyys, jossa on ikkunamaisessa kehikossa kaksi siimariviä peräkkäin ja toisiinsa nähden hieman lomittain. Kun lepakko yrittää lentää harpun läpi, se väistää ensimmäisen siimarivin, mutta törmää seuraavaan ja putoaa kangaspussiin. Menetelmä on lepakkoystävällinen, ja pussissa lepakot saavat odottaa käsittelyvuoroaan rauhassa.

KOURALLINEN RENGASTAJIA

Aktiivisia lepakorengastajia on Suomessa vain muutama. Viidentoista vuoden aikana aineistoa on kuitenkin pikkuhiljaa karttunut. Yli 3 400 lepakkoa on rengastettu ja kontroleja (uudelleentapaamisia) on noin 370. Aktiivisimmat lepakorengastajat toimivat Turun ja Helsingin seuduilla, jonne myös rengastukset ovat keskittyneet.

Yllättävää kyllä, eniten rengastettu lepakkolaji Suomessa ei ole yleisimpänä pidetty lajimme pohjanlepakko. Sen sijaan rengastustilaston kärkipaikkaa pitää ylivoimaisesti hallussaan vesisiippa, jota on päätyntä tutkijoiden hyppysiin eniten Turun seudulla Thomas Lilley'n väitöskirjatutkimuksen aineistonkeruun yhteydessä vuosina 2007–2011.

Toiseksi eniten rengastettu lepakkolajimme on metsäisten seutujen ”peruslepakko”, isoviiksisiippa. Vasta kolmannella sijalla tilastossa on pohjanlepakko, jota on rengastettu alle neljäsosa vesisiippojen määrästä ja puolet vähemmän kuin isoviiksisiippoja. Neljäntenä olevan korvayökön kohdalla merkilläpantavaa on lajista tehtyjen kontrollien määrä, joka vastaa 42 prosenttia rengastetuista. Suuren löytöprosen-

HARVINAISTA RIPSISIIPPAA ON RENGASTETTU 12 YKSILÖÄ VARSINAIS-SUOMESSA. KUVA: ANNA BLOMBERG

tin selittävät pöntöissä elävät korvayökköpopulaatiot Siuntiossa ja Kirkkonummella, missä pönttöjen tarkastaminen ja rengastus on ollut hyvin säännöllistä. Rengastettujen yksilöiden osuus näissä populaatioissa ja sitä kautta kontrollien vuotuinen määrä on vähitellen kasvanut. Muilla lajeilla löytöprosentit vaihtelevat nollasta (pikkulepakko) kymmeneen (vesisiippa).

VUOSINA 2004–2019 SUOMESSA RENGASTETUT LEPAKOT

LAJI	TIETEELLINEN NIMI	RENGASTUKSET	KONTROLLIT
VESISIIPPA	<i>MYOTIS DAUBENTONII</i>	1 710	179
ISOVIIKSISIIPPA	<i>MYOTIS BRANDTII</i>	853	36
POHJANLEPAKKO	<i>EPTESICUS NILSSONII</i>	382	27
KORVAYÖKKÖ	<i>PLECOTUS AURITUS</i>	290	121
VIIKSISIIPPA	<i>MYOTIS MYSTACINUS</i>	138	4
PIKKULEPAKKO	<i>PIPISTRELLUS NATHUSII</i>	65	0
RIPSISIIPPA	<i>MYOTIS NATTERERII</i>	12	2
KIMOLEPAKKO	<i>VESPERTILIO MURINUS</i>	2	0

TIETOA LAJIEN RUNSAUSSUHTEISTA

Rengastusaineisto tarjoaa mielenkiintoisen mahdollisuuden vertailla lajien, kuten viiksi-siipan ja isoviiksi-siipan, suhteellisia runsauksia. Näiden lajien kohdalla kyseessä on jopa ainutlaatuinen mahdollisuus, sillä äänen perusteella lajeja on mahdotonta erottaa toisistaan. Viiksi-siippalajeja voi olettaa jäävän rengastuspyydyksiin samassa suhteessa kuin niitä ympäristössä esiintyy. Koko maassa pyydystetyistä lähes tuhannesta lajiparin edustajasta 86 prosenttia on ollut isoviiksi-siippoja. Toisin sanoen vain joka seitsemäs yksilö on ollut viiksi-siippa, eikä laji ilmeisesti olekaan niin tavallinen kuin on luultu.

Viime vuosien rengastustilastoissa eniten on kasvanut pikkulepakoiden määrä. Erityisesti Valassaarten biologisella asemalla Mustasaassa vuonna 2015 alkanut, pikkulepakoon keskittynyt pyydystys on tuottanut mukavasti tulosta: saarilla on rengastettu vuoden 2019 loppuun mennessä 44 pikkulepakkoa, mikä vastaa kahta kolmasosaa kaikista Suomen pikkulepakkorengastuksista.

LISÄTIETOA:

SUOMEN LEPAKOT:

WWW.LUOMUS.FI/FI/SUOMEN-LEPAKOT

SUOMEN LEPAKKOTIETEELLINEN YHDISTYS RY:

WWW.LEPAKKO.FI/HARRASTUS

NAUTELAN NESTORI

Tällä hetkellä Suomen vanhin tunnettu lepakkoyksilö on vesisiippakoiras, joka elää Liedon Nautelankosken vanhassa myllyssä. Vesisiippa rengastettiin vuonna 2008 ja se on todennäköisesti syntynyt 2000-luvun alkuvuosina. Vesisiipan voi määrittää korkeintaan nelivuotiaaksi huulessa olevasta tummasta täplästä, joka sitä vanhemmilta katoaa. Vuonna 2019 vesisiippanestori kontrolloitiin myllyssä jälleen hyvissä voimissa, siis todennäköisesti lähes 20 vuoden ikäisenä.

Lähes kaikki lepakkokontrollit on tehty samojen rengastajien toimesta kuin itse rengastus samoilla tai enintään muutaman kilometrin säteellä sijaitsevilla pyyntipaikoilla. Ulkopuolisten tekemiä löytöilmoituksia on tullut vain muutama lähinnä lyhyistä siirtymistä. Suurin osa lepakoistamme vaikuttaa siis olevan paikka- tai alueuskollisia. Poikkeuksena ovat muuttavat lajit, joista meillä on rengastettu pikku- ja kimolepakoita. Näistä ei ole saatu löytöjä, mikä ei ole yllätys ottaen huomioon lajien vähäiset rengastusmäärät. Ensimmäinen ulkomaanlöytö lienee kuitenkin vain ajan kysymys!

SUOMEN VANHIN RENGASTETTU LEPAKKO ON TÄMÄ LIEDON NAUTELANKOSKEN MYLLYSSÄ ASUVA VESIPIPPAKOIRAS. KUVA: ANNA BLOMBERG

Ville Vasko työskentelee Luomuksen seurantatiimissä suunnittelijan sijaisena vastuullaan lepakoiden seuranta ja niiden rengastus.

KIINNOSTAAKO LEPAKKORENGASTUS?

TARVITAAN:

- RENGASTUSHARJOITTELU
- LAJINTUNNISTUSTENTTI
- TUTKIMUSSUUNNITELMA
- SITOUTUMINEN SEURANTAAN

KYSY LISÄÄ LUOMUKSESTA: VILLE.VASKO@HELSINKI.FI